

ВОДНА ЕРОЗІЯ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ ДЕГРАДАЦІЇ ҐРУНТІВ

Скляр Ю.Л.

к.б.н., доцент, Сумський національний аграрний університет

sul_bio@ukr.net

Балак А.О.

Магістрант 2-го року навчання, Сумський національний аграрний університет

andron0776@gmail.com

Водна ерозія ґрунтів є одним із найважливіших екологічних викликів сучасності, що має значний вплив на економічний розвиток і екосистемну рівновагу. Цей процес, спричинений дією дощових потоків і талих вод, призводить до втрати родючого шару ґрунту, деградації земельних ресурсів, зниження врожайності сільськогосподарських культур та зростання витрат на відновлення земель. Зміна клімату та інтенсивне використання земельних угідь лише посилюють масштаби цього явища, створюючи додаткові ризики для продовольчої безпеки та довкілля.

Ефективний захист земель від водної ерозії потребує комплексного підходу, що базується на впровадженні еколого-економічних механізмів. Це передбачає інтеграцію сучасних технологій, регуляторних інструментів та фінансових стимулів, спрямованих на збереження родючості ґрунтів і сталий розвиток агроландшафтів. Досвід багатьох країн показує, що саме синергія економічних заходів і екологічного планування дозволяє досягати гарних результатів у боротьбі з ерозійними процесами.

Водна ерозія земель є одним із найбільш руйнівних явищ, що загрожує сталому розвитку сільського господарства та екосистемам України. За даними Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, близько 13 мільйонів гектарів сільськогосподарських угідь (майже 32% від загальної площі орних земель) піддаються впливу водної ерозії. Щорічно країна втрачає близько 500–600 мільйонів тонн ґрунту, що суттєво впливає на родючість і продуктивність земель [1].

Основною причиною інтенсивного розвитку водної ерозії в Україні є надмірна оранка земель, яка охоплює близько 78% території сільськогосподарських угідь. Більше ніж половина цих площ розташована на схилах із кутом нахилу понад 3°, що значно посилює ризик змиву ґрунту під час сильних опадів. За підрахунками, через водну ерозію втрати гумусу становлять 0,5–1,0 тон з гектара щороку, що призводить до деградації ґрунтів і значного зниження їхньої продуктивності.

Крім екологічних наслідків, водна ерозія призводить до значних економічних втрат. За оцінками науковців, зменшення родючості земель призводить до скорочення врожайності зернових культур на 15–30%. Зокрема, щорічні економічні збитки, пов'язані з втратою продуктивності сільськогосподарських угідь, перевищують 20 мільярдів гривень [2]. Також значні кошти витрачаються на боротьбу з наслідками ерозії, зокрема на відновлення постраждалих земель.

Важливо зазначити, що процес ерозії має не лише локальні, а й глобальні наслідки. За даними досліджень, забруднення водойм продуктами ерозії (змив ґрунту, агрохімікати) призводить до евтрофікації, що порушує екологічний баланс річок і водойм. Таким чином, водна ерозія в Україні є комплексною проблемою, яка потребує невідкладного вирішення. Інтенсивне землеробство, зміна клімату та неефективне управління земельними ресурсами створюють передумови для подальшого загострення цього явища. У таких умовах впровадження еколого-економічних механізмів, спрямованих на захист земель від водної ерозії, стає необхідним для забезпечення сталого розвитку сільського господарства та охорони природного середовища.

Для подолання цієї проблеми необхідно впроваджувати ефективні еколого-економічні механізми, які дозволять зменшити масштаби ерозійних процесів і забезпечити сталий розвиток сільськогосподарського землекористування. Практика свідчить, що застосування технологій контурно-меліоративного землеробства, створення водозахисних лісосмуг і вдосконалення системи фінансового стимулювання екологоорієнтованих методів господарювання сприяє збереженню до 20–25% родючого ґрунту на ерозійно небезпечних територіях.

У сучасних умовах Україна має всі передумови для комплексного вирішення проблеми водної ерозії, використовуючи інноваційні підходи, інтеграцію міжнародного досвіду та стимулювання екологічно відповідального землекористування. Це забезпечить не лише економічну вигоду, але й екологічну стійкість земельних ресурсів для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Пічура В.І., Потравка Л.О., Дудяк Н.В., Рутта О.В. Моделювання водно-дефляційної деструкції степових ґрунтів України. *Екологічні науки*. № 5(44). С.121-129. DOI <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2022.eco.5-44.17>
2. Калетнік Г.М., Скорук О.П., Токарчук Д.М. Організація і економіка використання біоресурсів: підручник/ Вінниця: ВНАУ, 2018. 297 с.